

Naar een integraal waterbeheer

Water is voor alle vormen van leven vereist. Dit houdt tevens in dat maatschappelijke en economische activiteiten in hoge mate afhankelijk zijn van de beschikbaarheid en de kwaliteit van zoet water. Water is echter ook een schaars goed. Ook al is 70% van de aarde bedekt met water, slechts 0,6% is als zoet water geschikt voor menselijk gebruik. Daarom moeten we bedachtzaam omspringen met water.

Dit is echter geen eenvoudige opdracht. Bewijzen hiervan zijn de geregelde overstromingen van woongebieden, de vaak onvoldoende waterkwaliteit van onze waterlopen, van het zeewater en van het grondwater. Zo blijkt de grondwaterreserve in de sokkel snel af te nemen en loopt de kwaliteit van het opgepompte water achteruit. Voor de textielsector onder andere is dit een belangrijk probleem. Ook de huidige landbouwsector wordt geconfronteerd met een tekort aan water. Daarbij nemen de behoeften aan water voor irrigatiedoelinden toe. Natuurgebieden kampen nog steeds met verdroging. Sporen pesticiden zijn aanwezig in oppervlaktewater bestemd voor de drinkwaterproductie, waardoor de drinkwaterproductie bemoeilijkt wordt. Ook het nitraatgehalte is te hoog in veel van ons oppervlaktewater en grondwater. En zo kunnen we nog even doorgaan.

Oorzaak is dat het waterbeleid een zeer complexe materie is. Tevens werd tot voor enkele jaren het waterbeleid in Vlaanderen zeer compartimenteel benaderd. Als gevolg hiervan is de wetgeving in Vlaanderen zeer uitgebreid en versnipperd en zijn tal van instanties bevoegd en/of betrokken bij het waterbeleid. Op die manier worden verschillende problemen los van elkaar opgelost, zonder enig overleg, waarbij ze vaak niet echt een oplossing krijgen, maar verplaatst worden van het ene naar het andere onderdeel van het watersysteem. Ook vanuit de verschillende sectoren is er vaak niet het besef hoe nauw hun band is met het waterbeheer. Dit komt onder andere doordat water in onze huidige samenleving vaak onzichtbaar is geworden: afvalwater wordt via leidingen uit de huizen afgevoerd; er zijn overwelvingen in woonwijken en de bebouwde kom; kanalisering verkort de watertrajecten en maakt het water minder zichtbaar. Eén zaak is duidelijk: het waterbeleid moet anders aangepakt worden.

Een nieuwe tendens in het waterbeleid is het "integraal waterbeheer" waarbij zowel de maatschappij als de natuur nu en in de toekomst kunnen beschikken over voldoende water van een voldoende kwaliteit. Met andere woorden streeft integraal waterbeheer voor elk watersysteem een multifunctioneel

gebruik na in evenwicht met de vereisten vanuit de invalshoeken kwaliteit, kwantiteit en ecologische waarden.

Hiervoor dient het watersysteem als één geheel benaderd te worden. Een watersysteem is een afgebakend en samenhangend geheel van oppervlaktewater en grondwater, waarin zich verschillende biologische, chemische en fysische processen afspelen. De verschillende watersystemen in Vlaanderen zijn geografisch afgebakend in rivierbekkens die worden gekenmerkt door hun hydrologische, geomorfologische, ecologische en functionele samenhang.

Verskillende beleidssectoren, wetenschappelijke disciplines en maatschappelijke doelgroepen zijn bij de aanpak van integraal waterbeheer betrokken. Zowel bij beleidsmensen als bij gebruikers bestaan soms uiteenlopende visies. Dit vereist afstemming op elk beleidsniveau en integratie van beleidsdoelstellingen en maatregelen op het terrein via een gebiedsgerichte benadering. Integraal waterbeheer veronderstelt bijgevolg een planmatige en gestructureerde aanpak waarbij overleg, communicatie, maatschappelijke toetsing en wetenschappelijke onderbouwing belangrijk zijn.

Met het voorontwerp van decreet betreffende integraal waterbeheer, oppervlaktewaterkwaliteit, oppervlaktewaterkwantiteit, grondwater en watervoorziening dat op 27 november 1998 door de Vlaamse Regering werd goedgekeurd, werd een belangrijke stap gezet naar een verwezenlijking van integraal waterbeheer. Doel van het ontwerp was een decretale grondslag te verschaffen voor het integraal waterbeheer in Vlaanderen. Dit moet zich vertalen in een duidelijke organisatiestructuur en planning van het integraal waterbeheer met de invoering van het waterbeleidsplan en de bekkenbeheerplannen. Hierbij zou de rol van het Vlaams Integraal Wateroverleg Comité (VIWC) doorslaggevend zijn. Op het niveau van de rivierbekkens zouden het vooral de bekkencomités zijn die het waterbeleid moeten schragen. Het decreet is echter nooit definitief goedgekeurd. Ook de huidige regering belooft in haar beleidsnota terug werk te maken van dit decreet. De op komst zijnde Europese Kaderrichtlijn Water zal tevens een extra druk zijn om de Vlaamse regelgeving aan te passen.

Op Vlaams niveau zijn al heel wat initiatieven genomen. Het Vlaams Integraal Wateroverleg Comité (VIWC) werd in mei 1996 op verzoek van de toenmalige Vlaamse minister van Leefmilieu opgericht. De taak van het VIWC is het integraal waterbeheer in Vlaanderen beleidsmatig vorm te geven, te begeleiden en de realisatie ervan op te

volgen. In het VIWC zijn verschillende waterbeheerders vertegenwoordigd. In opdracht van het VIWC voerde WES een studie uit naar de ontwikkeling van een langetermijnvisie integraal waterbeheer, waarbij de verschillende doelgroepen werden betrokken via twee forums, workshops en interviews. Deze studie is ter inzage op de website van het VIWC (<http://www.vlaanderen.be/ned/sites/overheid/mvg/>).

Ook op niveau van de verschillende rivierbekkens zijn al heel wat acties ondernomen. In de periode 1990 - 1998 werden verschillende bekkencomités opgericht. Zo werd het IJzerbekkencomité opgericht op 5 juni 1991. Andere rivierbekkens in West-Vlaanderen zijn het bekken van de Brugse Polders, het Leiebekken, het bekken van de Gentse Kanalen en het bekken van de Bovenschelde. In de verschillende bekkencomités zijn proefprojecten gestart rond integraal waterbeheer. Deze projecten hebben als bedoeling aan te geven hoe het gedachtengoed "Integraal Waterbeheer" op het terrein kan worden gerealiseerd. In het bekken van de IJzer bijvoorbeeld heeft het project betrekking op het coördineren van de acties in geval van calamiteiten in waterlopen als gevolg van klimatologische omstandigheden of lozingen van accidentele of opzettelijke aard.

Het voorontwerp decreet water stelt dat voor elk rivierbekken een bekkenbeheerplan moet opgesteld worden. In dit plan wordt de visie over een stroombekken verwoord. Om een degelijke visie over een bekken te kunnen formuleren, dient er een goed overzicht te bestaan van de huidige toestand van het watersysteem en van de aanspraken en behoeften vanuit de verschillende sectoren. Van hieruit kan tot slot een afweging gemaakt worden van de verschillende gebruiksfuncties binnen een bekken waarbij rekening wordt gehouden met de draagkracht van het watersysteem. Hiertoe zullen er per bekken volwaardige overlegplatforms moeten komen met alle betrokken beleidsdepartementen (landbouw, industrie, transport, recreatie, ruimtelijke ordening ...), lokale besturen, economische en sociale organisaties en de milieuorganisaties.

Het grote voordeel van de bekkenbenadering is dat een gebiedsgericht beleid gevoerd kan worden, dat rekening houdt met de specifieke kenmerken van het gebied.

Dit is ook zeer belangrijk voor West-Vlaanderen. In West-Vlaanderen komen immers zeer specifieke watersystemen voor zoals de Kust en polders en het IJzerbekken. West-Vlaanderen onderscheidt zich ook van de rest van Vlaanderen door de aanwezigheid van specifieke sectoren en functies die sterk afhankelijk zijn van het watersysteem. Belangrijk zijn onder andere de textielindustrie en de groente- en varkensteelt, de peilbeheer-

sing in de poldergebieden, het toerisme en de recreatie aan de Kust, de drinkwatervoorziening uit oppervlaktewater in het IJzerbekken en in het Kanaal Kortrijk-Bossuit, de drinkwatervoorziening in de duinen, de aanwezigheid van de havens van Zeebrugge en Oostende,... Het bekkenbeheerplan streeft ernaar elk van deze functies op lange termijn te behouden. Hierbij staat het duurzaam gebruik van het water centraal.

Om tot integraal waterbeheer te komen kan men het echter niet enkel houden bij een goede planning. Het behoud van de verschillende functies op lange termijn is niet vanzelfsprekend. Grote inspanningen worden hierbij geleverd van alle gebruiksfuncties.

Eén van de belangrijke instrumenten voor duurzaam gebruik van water is het rationeel watergebruik. Rationeel omgaan met water betekent dat water niet wordt verspild en dat water van een hoogwaardige kwaliteit alleen wordt gebruikt voor toepassingen die dit vereisen. Ook dient de nadruk meer en meer gelegd te worden op het voorkomen van verontreiniging door bedachtzaam om te gaan met milieugevaarlijke producten zoals bijvoorbeeld bestrijdingsmiddelen. Gedragsverandering en technologische aanpassingen, gericht op zuinig verbruik en het gebruik van alternatieve waterbronnen, zijn hiervoor noodzakelijk.

Ook voor de ruimtelijke ordening is een belangrijke taak weggelegd. De bodemgebruiksfuncties moeten meer afgestemd worden op het aanwezige watersysteem. Bij het verlenen van bouwvergunningen kan de beschikbaarheid van voldoende kwaliteitsvol water in rekening worden gebracht en kan men wijzen op milieuvriendelijke bouwtechnieken. Tenslotte moet het water weer zichtbaar gemaakt worden, moet het opnieuw geïntegreerd worden in het stedelijk milieu, zodat water weer een belangrijk onderdeel wordt in ieders leven.